

UKRAYNA SAVAŞI'NIN ÜÇÜNCÜ YILINA GİRERKEN
AB'NİN PANDEMİ SONRASI ENERJİ POLİTİKASI:
PRANGALANMA MI? SORUMLULUĞU PASLAMA MI?

EU'S POST-PANDEMIC ENERGY POLICY AS THE
UKRAINIAN WAR ENTERS ITS THIRD YEAR: CHAIN-
GANGING OR BUCK-PASSING?

Sıla Turaç BAYKARA*

ÖZ

2019 yılında duyurulan Avrupa Yeşil Şartı'ndan hemen sonra gelen COVID-19 pandemisinin AB'nin enerji politikasındaki karbonsuzlaştırma ivmesini azaltacağı beklenirken gelişmeler aksini göstermektedir. 2020 ve 2021'de devletlerin temel politika önceliği COVID-19 salgınıyla mücadele iken Şubat 2022'de ise bu durum hızla yerini Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı almıştır. COVID-19 pandemisinin neden olduğu krizin enerji dönüşümüne yönelik bir fırsat mı yoksa bir tehdit mi olduğu konusu henüz nihayete ermemişken Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı AB'nin enerji politikasında enerji güvenliği ve karbondan arındırma önceliklerini değiştirmiştir. Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin üçüncü senesine girerken hem COVID-19 Pandemisi hem de Ukrayna Savaşı tecrübe etmiş olan AB enerji politikası nasıl şekillenmiştir? Çalışma bu sorunun yanıtını Christensen ve Snyder'ın (1990) neorealizme dayalı prangalanma (*chain-ganging*) ve sorumluluğu paslama (*buck-passing*) teorisinde aramaya çalışmaktadır. Çalışma, AB ve üye ülkelerinin COVID-19 pandemisi ve sonrasında

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniv., İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İzmir, Türkiye, silaturac.baykara@idu.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6744-3901>

* Makale Geliş Tarihi / Article Received: 03.08.2024
Makale Kabul Tarihi / Article Accepted: 02.01.2025

başlayan Ukrayna Savaşı sürecinde enerji politikalarını prangalanma ve sorumluluğu paslama stratejilerinden karşılıklı bağımlılık içeren prangalanma stratejisi temelinde şekillendirdikleri sonucuna varmaktadır.

Anahtar Kelimeler: AB Enerji Politikası, Ukrayna Savaşı, COVID-19 Pandemisi, Prangalanma, Sorumluluğu Pasma.

ABSTRACT

While it was expected that the COVID-19 pandemic, which came right after the European Green Deal announced in 2019, would reduce the momentum of decarbonization in the EU's energy policy, developments point the opposite. While the main policy priority of states in 2020 and 2021 was to combat the COVID-19 pandemic, this situation was quickly replaced by Russia's attack on Ukraine in February 2022. While the issue of whether the crisis caused by the COVID-19 pandemic is an opportunity or a threat to the energy transformation has not yet been resolved, Russia's attack on Ukraine has changed the priorities of energy security and decarbonization in the EU's energy policy. Therefore, in the third year of Russia's invasion of Ukraine, how was the EU's post pandemic energy policy affected? The study aims to reveal the answer to this question in Christensen and Snyder's (1990) theory of chain-ganging and buck-passing based on neorealism. The study concludes that the EU and its member countries shaped their energy policies during the COVID-19 pandemic and the subsequent Ukrainian War, on the basis of a chain-ganging strategy that includes interdependence rather than buck-passing strategy.

Keywords: EU Energy Policy, Ukrainian War, COVID-19 Pandemic, Chain-Ganging, Buck-Passing.

GİRİŞ

2019 yılında duyurulan Avrupa Yeşil Şartı'ndan hemen sonra gelen COVID-19 pandemisinin AB'nin enerji politikasındaki karbonsuzlaştırma ivmesini azaltacağı beklenirken gelişmeler aksini göstermektedir. AB enerji politikası giderek daha fazla karbondan arındırılmış enerji sistemlerinin oluşturulması

yönünde şekillenmektedir. 2020 ve 2021’de devletlerin temel politika önceliği COVID-19 salgınıyla mücadele iken Şubat 2022’de ise bu durum hızla yerini Rusya’nın Ukrayna’ya saldırısı almıştır. Pandeminin neden olduğu krizin enerji dönüşümüne yönelik bir fırsat mı yoksa bir tehdit mi olduğu konusu henüz nihayete ermemişken Rusya’nın Ukrayna’ya saldırısı AB’nin enerji politikasında enerji güvenliği ve karbondan arındırma önceliklerini değiştirmiştir. AB henüz pandemiye yönelik politika tepkisinin yeni vermeye başlamışken, Rusya Şubat 2022’de Ukrayna’ya yönelik topyekûn bir saldırı başlatmıştır.

Rusya’nın Ukrayna’yı işgalinin üçüncü senesine girerken hem COVID-19 pandemisi hem de Ukrayna Savaşı tecrübe etmiş olan AB enerji politikası nasıl şekillenmiştir? Çalışma bu sorunun yanıtını Christensen’in ve Snyder’ın (1990) neorealizme dayalı prangalanma (*chain-ganging*) ve sorumluluğu paslama (*buck-passing*) teorisinde aramaya çalışmaktadır. Bu makale, genelleştirilmiş sistemden daha düşük bir analitik düzeydeki bir olguya, yani Ukrayna Savaşı gölgesinde AB’nin pandemi sonrası enerji politikasına odaklanmaktadır. Makale, Christensen ve Snyder’ın (1990) çok kutupluluğun ittifak üyelerinin güvenlik politikası seçimlerini nasıl etkilediğine dair genel teorik iç görüşlerini AB’nin enerji politikasına uygulamaya çalışmaktadır.

Çalışmanın temelde üç araştırma sorusu bulunmaktadır. Birincisi, salgın sonrası toparlanma süreci AB’nin karbondan arındırma çabalarını nasıl etkilemiştir? Diğer bir deyişle, COVID-19 pandemisinin neden olduğu kriz enerji dönüşümüne yönelik bir fırsat mı yoksa bir tehdit midir? İkinci araştırma sorusu, Rusya’nın Ukrayna’yı işgali sonrasında AB’nin güvenlik ve karbondan arındırma öncelikli enerji politikası enerji dönüşümüne yön vermiş midir? Üçüncü araştırma sorusu ise çok kutuplu bir dünyada AB ve üye ülkeleri, Ukrayna Savaşı gölgesinde enerji politikası konusunda kriz ve çatışma karşısında prangalanma mı yoksa sorumluluğu paslama stratejisi mi izlemektedir? Çalışmada giriş kısmından sonra ikinci bölümde çok kutuplu sistemde prangalanma ve sorumluluğu paslama stratejilerinden bahsedilecektir. Üçüncü kısımda AB’nin COVID-19 pandemisi sonrası enerji politikasına değinildikten sonra dördüncü kısımda Ukrayna-Rusya Savaşı’nın AB’nin enerji politikasına etkisinden bahsedilecektir. Beşinci bölümde, AB’nin enerji çeşitlendirme çabalarından bahsedildikten sonra ise AB’nin enerji politikasının prangalanma mı yoksa sorumluluğu paslama mı olduğu altıncı bölümde tartışılacak ve sonuç kısmında tespitler ve gelecek çalışmalara değinilecektir.

1. ÇOK KUTUPLU SİSTEMDE PRANGALANMA VE SORUMLULUĞU PASLAMA STRATEJİLERİ

Thomas J. Christensen ve Jack Snyder, 1990 yılında kaleme aldıkları “Prangalanma ve Sorumluluğu Paslama: Çok Kutuplulukta İttifak Modellerini Tahmin Etmek” başlıklı makalede çok kutuplulukta iki eşit ve zıt ittifak ikilemi etkili dengelemeyi engellediğinden, bunlardan birinin prangalanma, diğerinin ise sorumluluğu paslama olduğundan bahsetmişlerdir. Bu iki karşıt kavramdan birincisi prangalanmak; çok kutuplulukta, ittifak ortaklarının birbirine benzer olmasının ittifak içerisinde güvenlik açısından karşılıklı bağımlılığa yol açtığını iddia etmektedir. İçinde bulunulan karşılıklı bağımlılık ortamında her devlet kendi güvenliğinin ittifak ortaklarının güvenliğiyle bütünüyle iç içe olduğunu hissetmektedir. Sonuç olarak, ittifak içindeki bir devlet savaşa yürüyorsa kaçınılmaz olarak ittifak ortaklarını da beraberinde sürüklemektedir (Waltz, 1979). Çok kutuplulukta birinciyle taban tabana zıt olan ikinci kavram ise sorumluluğu paslamaktır. Aslında sorumluluğu paslama kavramının temelinde, artan bir tehdit karşısında bazı devletlerin diğer devletlerin dengeleme çabalarından özgürce yararlanmaya çalışmasından dolayı dengeleyici uyumların zamanında oluşmaması yatmaktadır. Devletler bunu, gereksiz maliyetlere katlanmaktan kaçınmak istedikleri için ya da göreceli konumlarının güçlendirilmesini bekledikleri için yapabilirler (Christensen ve Snyder, 1990). Christensen ve Snyder (1990), çok kutuplulukta, ittifak üyelerinin prangalanacağını mı yoksa verimsiz, istikrarsız bir güç dengesinden kaynaklanan çatışma karşısında sorumluluğu paslayacağını mı belirleyen değişkenlerden biri saldırı-savunma dengesinin algılanmasının hesaba katılması gerektiğini iddia etmektedir. Saldırı avantajı algısı, bir ittifak ortağının askeri çatışmasına neredeyse koşulsuz destek ve katılımı karakterize edilen bir aşırı dengeleme biçimi olan prangalanmaya yol açar. Savunmada üstünlük algısı ise sorumluluğu başkasına atmayı üretir (Christensen ve Snyder 1990).

Richey'e göre (2020), Christensen ve Snyder, Waltz'ın neorealist teorisinin çok kutuplu bir uluslararası sistemin toplam durumunu tahmin edebildiğini göstermiştir. Christensen ve Snyder (1990), Waltz'ın (1979) sistem düzeyinde davranışa ilişkin neorealist analizini, saldırı-savunma dengesini, bireysel devletlerin sorumluluğu paslama ve prangalanma arasında nasıl seçim yapacaklarını tahmin etmek için ek bir değişken olarak dahil ederek bir dış ve güvenlik politikası kararı olarak çok kutuplu koşullar altında inşa eder. Bu bağlamda, prangalanma, güvenliğe bağımlı ittifak ortakları, kendi güvenlikleri için başka bir müttefikin çatışmasını destekleme yükümlülüğü algıladığında ortaya çıkar. Bunun sebebi, müdahil olmamanın, çatışmayı başlatanın güvenliğini fazlasıyla tehlikeye atması ve diğer ittifak üyelerinin hatta ittifakın kendisinin

büyük bir güvenlik bozulmasıyla karşı karşıya kalmasıdır (Richey, 2020). Çatışma riskinin arttığı bir ortamda, devletler dengelemenin maliyetlerinden korktuklarında veya diğer devletlerin dengelenmesinde karşılıksız kalarak potansiyel görece güç kazanımları elde edebileceklerine inandıklarında, sorumluluğu paslama gerçekleşir.

Sorumluluğu paslama stratejisi, devletlerin yükselen gücü kontrol etme yükünü taşımak için birbirlerine güvendiği bir yetersiz dengeleme biçimidir. Fakat ortaya çıkan yeni hegemon rakipsiz kalmakta ve daha sonra, örneğin 1930'larda Almanya ile İkinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi daha maliyetli bir savaş olasılığını artırmaktadır (Schweller 2006). Sonuç olarak, çok kutuplu sistem sorumluluğu paslama sebebiyle dünya savaşının çıkışına sebep olmuştur (Christensen ve Snyder, 1990). Aktörlerin dengeleme girişimini başka bir aktörden beklemesi yani sorumluluğu paslaması engellenebilecek bir savaşın çıkmasına sebep olabilir (Özlük, 2017).

Çok kutuplulukta, ittifak ortaklarının birbirine benzer olmasının ittifak içerisinde güvenlik açısından karşılıklı bağımlılığa yani prangalanmaya yol açtığını ve sorumluluğu paslama kavramının uluslararası ilişkilerin iyi işleyişine neden zararlı olduğuna ilişkin temellerinden bahsedildikten sonra, sonraki bölümde AB'nin COVID-19 pandemisi sonrası enerji politikasına değinilecektir.

2. AB'NİN KOVİD 19 PANDEMİSİ SONRASI ENERJİ POLİTİKASI

Sürdürülebilirlik, karbonsuzlaştırma, rekabet edebilirlik ve enerji güvenliği, AB'nin enerji politikasının üç ana sütunudur. Bu sütunlar, AB'nin enerji sisteminin hem çevresel hem de ekonomik zorluklarla mücadele ederken modern, verimli ve dayanıklı olmasını sağlamak için tasarlanmıştır (Avrupa Parlamentosu, 2024). Bu dört sütundan sürdürülebilirlik ve karbonsuzlaştırma, enerji üretimi ve tüketiminin çevresel etkilerini azaltmayı ve daha sürdürülebilir, düşük karbonlu bir enerji sistemine geçişi amaçlamaktadır. Bu bağlamda Avrupa Yeşil Şartı'nın bir parçası olarak 2050 yılına kadar karbon nötrlüğüne ulaşmaktır. Bu amaç ulaşmanın yolu da sera gazı emisyonlarının azaltılması, fosil yakıtlardan uzaklaşılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının enerji miksindeki payının artırılmasından geçmektedir. Dahası, AB, yeşil teknolojinin desteklenerek enerji üretiminde döngüsel ekonomi ilkelerinin kullanılmasını teşvik etmektedir (Avrupa Komisyonu, 2024d).

Avrupa Birliği'nin enerji politikası dört ana sütundan üçüncüsü olan AB'nin enerji sektörünün rekabet gücü, ekonomik büyümenin desteklenmesi, enerji fiyatlarının makul olması, inovasyonun ve istihdamın teşvik edilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu noktada AB'nin önceliği bütünleşik bir iç enerji piyasası

yaratmaktadır. Böylece enerji sınırlar arasında serbestçe dolaşabilecek, fiyatlar arz ve talebe göre belirlenecek ve tek, rekabetçi bir enerji piyasası oluşacaktır. Yine AB, enerji sağlayıcıları arasında rekabeti sağlamak, verimliliği artırmak ve fiyatları düşürmek için enerji piyasalarını serbestleştirmiştir. Serbestleştirmeden kasıt enerji üretimini ve dağıtımını farklı firmalara vermek, fiyatlandırma da şeffaflık ve sınır ötesi elektrik ve gaz ticaretinin kolaylaştırmaktır (Somosi, 2024).

Son olarak, enerji güvenliği, AB için hem güvenilir, sürdürülebilir ve uygun fiyatlı enerji arzının sağlanması hem de enerji bağımlılığının yarattığı hassasiyetin azaltılması anlamına gelmektedir. Bunun için AB, öncelikle enerji arz kaynaklarını çeşitlendirmeye çalışmaktadır. Çeşitlendirme çabaları, yenilenebilir enerjinin payının arttırılmasını, çeşitli ülkelerden enerji ithalatının teşvik edilmesini ve alternatif enerji rotalarının geliştirilmesini içermektedir. Yine AB, enerji güvenliğini sağlamak için elektrik şebekeleri ve gaz boru hatları gibi enerji altyapısına yatırım yapmaktadır. Böylece AB kesinti durumunda dayanıklılığı arttırmayı amaçlamaktadır. Dahası, olası bir enerji arzı kesintisinde AB, üye ülkeler arasında enerji dayanışmasını teşvik etmektedir. Son olarak, AB, Birlik içerisinde yenilenebilir enerjiye yatırım yapılmasını ve enerji depolama çözümlerini teşvik ederek ithal fosil yakıtlara olan bağımlılığını azaltmaya çalışmaktadır (Leal-Arcas ve Alemany Rios, 2015).

2019'da başlatılan Avrupa Yeşil Şartı, AB'nin sürdürülebilirlik, rekabet edebilirlik ve enerji güvenliği temelinde oluşturulan enerji politikası için bir dönüm noktası olmuştur. Başlangıçta CO2 emisyonlarını 2000 yılına kadar stabilize etme hedefinin ardından AB, 2030'a kadar yüzde 55 oranında giderek daha derin sera gazı emisyon kesintileri hedeflemiştir (Kulovesi ve Oberthür, 2020). Ayrıca, 2019 Avrupa Yeşil Şartı kapsamında 2050 yılına kadar iklim nötrlüğüne ulaşma hedefi üzerinde de mutabakata varmıştır (Oberthür ve Homeyer, 2023). Dahası AB, 2030 hedefleri ile 2020 ve 2030 yılları için yenilenebilir enerjinin payının arttırılması ve enerji verimliliğinin arttırılmasına yönelik hedefler belirlemiştir (Oberthür ve Dupont, 2021).

Avrupa Yeşil Şartı'ndan hemen sonra gelen COVID-19 pandemisinin AB'nin enerji Politikasındaki karbonsuzlaştırma konusundaki ivmesinin azalacağı beklenirken gelişmeler aksini göstermektedir. Ülkeler arasında belirgin farklılıklar olduğunu belirtmekle birlikte, Avrupa'daki enerji politikası giderek daha fazla karbondan arındırılmış enerji sistemlerinin oluşturulması ve AB üye ülkeleri içinde ve arasında geçişin daha adil ve adil hale getirilmesi yönünde şekillenmektedir (Rokke, 2022).

2020 ve 2021’de ülkelerin temel politika önceliği, COVID-19 salgınına hızlı yanıt verebilmek olmuştur. Hükümetler salgını kontrol altına almak için aldıkları önlemlerle devam eden sağlık krizine, sosyal ve ekonomik krize yanıt verirken (Anderson vd., 2020), bu önlemlerin sonuçları ekonomik ve sosyal aktiviteyi etkilemiştir (Bonaccorsi vd., 2020). Enerji sektörü de salgına karşı alınan önlemlerden etkilenmiştir (Chong vd., 2022). COVID-19 pandemisinin enerji dönüşümü üzerindeki uzun vadeli etkisine bakıldığında, sanayi ve fosil yakıtı dayalı enerji sektörü karbondan arındırma yerine acil ekonomik toparlanmaya öncelik verilmesi gerektiğini savunurken özellikle yeşil ve sol görüşteki siyasiler ve sivil toplum aktörleri, toparlanmanın ekonomilerin “yeşilleştirilmesi” konusunda bir sıçrama yapmak için bir fırsat sunduğunu iddia etmektedir (Kuzemko vd., 2020). AB üye ülkeleri arasında da genel olarak iki taraf olduğundan bahsedilebilir. Bir taraf, mevcut politika tepkilerinin Avrupa’nın temiz enerjiye geçişinde önemli bir hızlanmaya yol açacağını savunurken (Osicka ve Cernoch, 2022); diğer taraf, Avrupa’da temiz enerjinin, özellikle de yenilenebilir elektriğin hızla artmasının, zorlu tedarik zincirlerini daha da kötüleştirebileceği ve potansiyel olarak yeni küresel kaynak süper güçlerine yol açabileceği yönündeki endişelerini dile getirmektedir (Kolwezi ve Atacama, 2022).

Salgının yarattığı ekonomik krizde, önceki ekonomik krizlere benzer şekilde, politika tercihlerinin rolü ve hükümetin müdahale derecesi önemini korumuştur. AB, bu anlamda, kamu finansmanının enerji geçişinde gözle görülür bir fark yarattığı bir bölgenin örneği olarak görülmektedir. COVID-19 salgını 2020’nin başında başladığında, AB Avrupa Yeşil Şartı ile 2030 enerji ve iklim çerçevesiyle bağlantılı olarak hedefler geliştirmiştir (Oberthür, 2019). Dolayısıyla, AB ekonomisini karbondan arındırmaya yönelik bir proje olan Avrupa Yeşil Şartı, pandemik tepkiden etkilenmiştir. COVID-19 pandemisinin ekonomik faaliyetler üzerindeki durgunluğa yol açan etkisi, enerji politikalarının krizden kötü şekilde etkilenen sektörlerle yük oluşturduğu sorgulaması olmuştur (Steffen 2020). Dolayısıyla birçok AB üye ülkesi için karbondan arındırma hedefleri ikinci sıraya gerilemiştir. Bu durumda, AB, CO2 emisyonlarının azaltılmasını teşvik etmede etmek için yenilenebilir enerji üretimi için mali teşvik gerektiğini tespit etmiştir (Albulescu vd., 2020).

Sonuç olarak, Avrupa Komisyonu, 2021-2027 için yeni çok yıllık mali çerçeve (*EU long-term budget*) ile AB üyelerinin salgın sonrası toparlanmasını desteklemesi beklenen “Yeni Nesil AB fonunu” (*NextGenerationEU*) geliştirmiştir. 17-21 Temmuz 2020’de Avrupa Konseyi’nin pandemi özelinde yayımladığı sonuçlara göre, Yeni Nesil AB fonu tarafından güçlendirilen çok yıllık mali çerçevenin, AB’nin sürdürülebilir ve dirençli bir toparlanma, istihdam yaratma ve onarma yoluna sıkı bir şekilde yerleştirilmesini sağlayan ana Avrupa aracı olması

planlanmıştır. Bunun yanı sıra, mali çerçeve AB'nin yeşil ve dijital önceliklerini desteklerken, bir yandan da COVID-19 salgınının yol açtığı acil hasarı ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (Avrupa Konseyi, 2020). Crncec ve diğerleri (2023), pandemi sonrası toparlanmayı desteklemek için geliştirilen yönetim çerçevesinin, yeşil geçişi hızlandırmak için güçlü bir mali ve politika kaldıracı yarattığını ve iklim konusunda giderek daha az iddialı olan üye devletler arasındaki uçurumu kapattığını ileri sürmüşlerdir. Özellikle geleneksel olarak AB fonlarına güvenen AB üyeleri, salgın sonrası toparlanmanın sunduğu fırsatı değerlendirmiştir.

Misik ve Oravcova (2022) kökleri enerji ve iklim politikası yönetişimine dayanan, AB'nin yeşil toparlanmasının finansmanı ile bağlantılı yeni yönetim modelinin özellikle Avrupa Komisyonu'nun üye ülkeleri salgın sonrası toparlanma tercihlerini Komisyon'unukilerle uyumlu hale getirmeye zorladığını iddia etmişlerdir. Burada başarılı olmasının ardından Avrupa Komisyonu, üye devletleri salgın sonrası toparlanma süreçlerini dijital ve yeşil hale getirmeye zorlamak için çok benzer bir yönetim modeli kullanmıştır. Sonuç olarak, AB üye ülkelerinin yeşil ve dijital dönüşümü gerçekleştirebilmeleri için AB öncelikle, üye devletleri COVID-19 sonrası belirli miktarda toparlanma fonu tahsis etmeye zorlamıştır. Bunun yanı sıra, 29 Temmuz 2021'de yürürlüğe giren Avrupa İklim Yasası'nı, iklim nötrlüğü hedefini ve AB'nin 2050'den sonra negatif emisyonları yasal bir zorunluluk haline getirmeyi hedeflemiştir (Avrupa Komisyonu, 2024a). Avrupa İklim Yasası, net sera gazı emisyonlarını 2030 yılına kadar 1990'a kıyasla en az %55 oranında azaltmaya yönelik bağlayıcı bir Birlik iklim hedefi belirlemiştir. Avrupa Komisyonu, 2050 iklim nötrlüğü hedefine doğru güçlendirilmiş 2030 emisyon azaltım hedefini yüzde 55 oranında uygulamak için 2021 yılında 55'e Uyum Paketi'ni (Fit For 55) önermiştir (Von Homeyer vd., 2022). 55'e Uyum Paketi, emisyon ticaretinin yeni sektörlere uygulanması ve mevcut AB Emisyon Ticareti Sisteminin sıkılaştırılması, yenilenebilir enerji kullanımının ve enerji verimliliği artırılması, düşük emisyonlu ulaşımın ve bunu destekleyecek altyapı ve yakıtların daha hızlı kullanıma sunulmasını içermektedir (Avrupa Komisyonu, 2024b). Ayrıca AB, 2026'dan itibaren sınırda karbon düzenleme mekanizmasını uygulamaya koymuş olacaktır. Bu noktada AB üye ülkelerinin içindeki en büyük problem, 2050 yılına kadar iklim nötrlüğüne ulaşmak için yeni ulusal emisyon hedeflerinin nasıl belirleneceği konusundaki anlaşmazlık olmuştur. Üye ülkelerden bazıları eşit olmayan yük paylaşımından ve farklı başlangıç konumlarından şikâyet etmektedirler.

3. UKRAYNA-RUSYA SAVAŞI VE AB'NİN ENERJİ POLİTİKASI

AB'nin enerji politikasının kilometre taşlarından biri de 2014 yılında Rusya ile Ukrayna arasında yaşanan çatışmanın etkisidir. Rusya, bir Ukrayna toprağı olan Kırım'ı ilhak etmiş ve çatışmanın sonunda Ukrayna, Donbas bölgesi olarak da bilinen önemli vilayetleri Donetsk ve Luhansk üzerindeki kontrolünü kaybetmiştir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 21 Şubat 2022'de Ukrayna'daki Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetlerinin bağımsızlığını tanımasıyla başlayan Ukrayna işgali ise bir süre daha devam edecek gibi görünmektedir.

2019 yılına gelindiğinde AB nüfusunun %93'ünün iklim değişikliğini ciddi bir sorun olarak görmekte ve yine nüfusun %72'si dışarıdan gelen fosil yakıtı bağımlılığı azaltarak enerji güvenliğinin artacağını düşünmekteydi. Bu hedefler için de yeni, daha dinamik ve ileriye dönük bir enerji ve iklim stratejisine ihtiyaç vardı. AB'nin güvenlik, sürdürülebilirlik ve karşılanabilirlik üçgeninde sürdürülebilirliğin en üst noktaya taşındığı bu dönemde temiz enerjinin teşviki, enerji verimliliği, karbondan arındırma, AB iklim ve enerji politikasının yanı sıra enerji ve iklim politikasının daha geniş bir stratejiyle bütünleştirilmesi gerektiğini savunan Avrupa Komisyonu Ursula von der Leyen'i başkan seçmiş ve Aralık 2019'da Avrupa'yı 2050 yılına kadar iklim açısından nötr ilk kıta haline getirmeyi amaçlayan yol haritası olan Avrupa Yeşil Şartını sunmuştur (Levoyannis, 2021).

Avrupa Yeşil Şartının temel hedefi, AB'nin sürdürülebilirliğini ve rekabet gücünü artırmak ve bunu yaparken de bu dönüşümün adil ve kapsayıcı olmasını sağlamaktır. AB'nin taahhütlerinin başında tüm üye ülkeler olarak sera gazı emisyonlarının azaltılması yer almaktadır. Avrupa Yeşil Şartı aynı zamanda AB'nin karbondan arındırma hedefine ulaşırken enerji arzının güvenliğini ve rekabet gücünü sağlamanın içerdiği zorlukları da bertaraf etmeye çalışacaktır (Avrupa Yeşil Şartı, 2019). Avrupa Yeşil Şartı'nın bir parçası olarak Avrupa Komisyonu, AB'nin sera gazı azaltma hedefini 2030'da %50 ila %55 arasında gözden geçirmeyi önermiştir. Avrupa Konseyi ise Avrupa Komisyonu'nun 2056'da iklim nötrlüğünü sağlama ve dünyanın ilk iklim nötr kıtası olma hedefini resmen onaylamıştır (Baykara, 2022).

Yukarıda değinildiği üzere, 2020 ve 2021'de devletlerin temel politika önceliği COVID-19 salgınıyla mücadele iken Şubat 2022'de ise bu durum hızla yerini Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı almıştır. Pandeminin neden olduğu krizin enerji dönüşümüne yönelik bir fırsat mı yoksa bir tehdit mi olduğu konusu henüz nihayete ermemişken Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı AB'nin enerji politikasında enerji güvenliği ve karbondan arındırma önceliklerini değiştirmiştir. AB henüz

pandemiye yönelik politika tepkisinin yeni vermeye başlamışken, Rusya Şubat 2022'de Ukrayna'ya yönelik topyekûn bir saldırı başlatmıştır. Romanova'ya göre (2023), Pandemi döneminde Rusya, daha fazla AB özerkliğini ve stratejik ortaklığı teşvik etmek için kullanılmıştır. 2020 ve 2021'de jeopolitik anlatı güçlendirilmiştir. Sonuç olarak bu söylem AB'yi Rusya'nın Şubat 2022'de Ukrayna'ya saldırısına yanıt olarak yapılan politika değişikliğine hazırlamıştır. Rusya'nın her zaman enerjiyi AB'ye karşı bir silah olarak kullanması sebebiyle bu saldırının enerji boyutunun da olduğu ve AB'nin Rusya'ya karşı zayıf olduğu bilindiğinden (Bricout vd., 2022), saldırının hemen ardından Avrupa Komisyonu AB'nin Rus enerji kaynaklarına olan bağımlılığının kısa vadede en aza indirilmesini, orta vadede ise tamamen ortadan kaldırılmasını önermiştir (Avrupa Komisyonu, 2022a).

Enerji arzına ilişkin belirsizliğe rağmen Avrupa Parlamentosu 1 Mart 2022'de AB'nin Rusya'ya olan enerji bağımlılığının önemli ölçüde azaltılması, 7 Nisan 2022'de petrol, kömür, nükleer yakıt ve gaz ithalatına derhal tam ambargo uygulanması ve Kuzey Akım 1 ve 2 boru hatlarının da durdurulması çağrısında bulunmuştur. Dahası, Ukrayna'nın Rusya tarafından işgalinden iki hafta sonra kabul edilen AB Devlet ve Hükümet Başkanının Versailles Deklarasyonu'nda ise Rusya'nın Ukrayna'dan derhal ve koşulsuz olarak çekilmesini talep edilmiş, AB'nin Rus gazına, petrolüne ve kömürüne olan bağımlılığını aşamalı olarak ortadan kaldırmayı kabul etmiş ve AB'nin Rus gazı, petrolü ve kömürüne olan bağımlılığını çeşitlendirme, enerji tedariki, gaz depolamasının artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının dağıtımının hızlandırılması, gerekli gaz ve elektrik bağlantılarının tamamlanması ve enerji verimliliğinin artırılması çağrısında bulunmuştur (Emiliozzi vd., 2024). Bütün bu girişimlerle AB enerji konusunda dışa bağımlılığını azaltmaya çalışmakta ise de AB'nin yer altı depolarındaki düşük doğal gaz stokları ve 2021 ortasından bu yana kıtadaki genel olarak yüksek gaz fiyatlarıyla bağlantılı acil sorunlara acil bir çözüm bulunması gerekmektedir (Kotek vd., 2023). Çözüm olarak Avrupa Komisyonu, üye devletlerin acil durum malzemelerine ihtiyaç duyması durumunda yeterli miktarda gaz sağlaması beklenen 2022-2023 kışında doğal gaz tüketiminde gönüllü bir azalma önermiştir (Avrupa Komisyonu, 2022b). Üye devletler arasındaki oldukça zorlu müzakereler, doğal gaz tüketiminde %15'lik bir azalma konusunda anlaşmaya varılmasıyla sonuçlanmış ve buna birçok üye devlet için bu taahhütten bir dizi istisna getirilmiştir.

AB'nin içerisindeki enerji güvenliğini artırmaya yönelik çabaları, Avrupa Komisyonu'nun Mayıs 2022'de sunduğu ve üye devletlerin politika kararlarını arz çeşitlendirmesine, talebin azaltılması ve enerji verimliliği ve yenilenebilir enerjinin artırılması dayanan AB düzeyinde genel bir çerçeveye tamamlayan REPowerEU

planıyla sonuçlanmıştır (Lasse ve Wilson, 2023). REPowerEU planı, 55'e Uyum Paketi'nin bazı kısımlarında değişiklik yapılmasını ve güçlendirilmesini içermektedir (Oberthür ve Homeyer, 2023). AB'nin enerji stratejisinin merkezi politika çerçevesi olan REPowerEU planı, Rusya'nın fosil yakıtlarına olan bağımlılığını hızla azaltmayı ve AB enerji sisteminin uzun vadeli sürdürülebilirliğini ve istikrarını garanti etmeyi amaçlamaktadır. Planın ilkeleri, depolama kapasitesi hedeflerini belirleyen, gaz tüketimini azaltan, ortak bir gaz satın alma tesisi ve gaz fiyatlarını düşürmek için bir düzeltme mekanizması kuran düzenleyici müdahaleler yoluyla uygulanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2024c).

4. RUSYA'NIN UKRAYNA'YA SALDIRISI VE AB'NİN ENERJİ ÇEŞİTLENDİRME ÇABALARI

Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı göstermiştir ki, her ne kadar enerji sistemleri sürdürülebilir bir geçiş sürecinden geçse de fosil yakıtlar hâlâ Avrupa'daki enerji kullanımının çoğunun temelini oluşturmaktadır. Rusya-Ukrayna arasındaki çeşitli gaz transit anlaşmazlıklarına ve Rusya'nın 2014'te Kırım'ı işgal etmesine rağmen AB, Rusya'nın doğal kaynaklarına yüksek düzeyde bağımlılığı sürdürmüştür. Yine de 2022 ve 2023 yıllarına bakıldığında AB, fosil yakıt tedarikini Rusya'dan diğer üçüncü ülke tedarikçilere doğru çeşitlendirme konusunda başarılı olduğu söylenebilir. Eurostat'ın verilerine göre, Rusya'nın AB enerji ithalatındaki payı giderek düşmektedir (Eurostat, 2024).

Kömür

COVID-19 sonrası ekonomik toparlanma kapsamında AB'nin 2021 yılı küresel kömürden elektrik üretimi 2019 seviyelerini aşmış ve kömür üretimi tahminleri de saldırıdan sonra yukarı yönlü yenilenmiştir. Gerçekten de bazı Avrupa ülkeleri en azından yakın vadede kömüre yeniden dönmektedir (Yergin, 2022). Örneğin, gaz tedarikinin %90'ının Rusya'dan sağlayan Çek Cumhuriyeti, kömürden çıkış hedef tarihini 2033'ün ötesine taşımayı düşünmektedir. Almanya, İngiltere, Avusturya ve Hollanda ise kömür yakıtlı elektriğe yönelik kısıtlamaları geçici olarak kaldırmıştır (France 24, 2022b).

Rusya'nın AB'ye kömür ihracatına, AB'nin Nisan 2022'de kabul ettiği Beşinci Yaptırım Paketiyle Ağustos 2022'den itibaren tam bir ambargo uygulanmaya başladığı görülmektedir. Buna *REPowerEU* tarafından öngörülen ve Rusya'nın Avrupa'ya gaz ihracatında düzenli kesintiler yapmasıyla hızlanan Rusya'dan gaz ithalatındaki hızlı düşüş de eklendiği halde AB süreci başarıyla yürütmüştür. Bu başarının iki sebebi vardır. Birincisi, kısa vadede kömür kullanımının artmasıdır. İkincisi ise, orta ve uzun vadede yenilenebilir enerjinin daha hızlı yaygınlaşmasıdır (Prandin, 2022). Fakat, AB daha fazla kömür yakarak

gaz yakıtlı elektrik üretimindeki önemli azalmalar sağlamıştır. Aralarında Almanya, Romanya ve İtalya'nın da bulunduğu çok sayıda üye devlet, enerji krizini ve tüketici ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kömürlü termik santrallerin planlanan kapatılmasını erteleme kararı almıştır (Cheong ve Koh, 2022).

Petrol, Doğal Gaz ve LNG

Rusya, 2021 yılına kadar hem doğal gaz hem de ham petrol ithalatında Avrupa'nın başlıca sağlayıcısı olmuştur. Doğal gaz ve petrol AB dışı toplam ithalatın sırasıyla %44 ve %28'ini oluşturmuştur. Kuzey Akım doğalgaz boru hattının ulaştığı ilk ülke olan Almanya, büyük ölçüde Rus gazına bağımlıdır. Rusya, Almanya'ya karadan Kardeşlik (Soyuz) ve Kuzey Işıkları boru hatları yoluyla, deniz üzerinden ise Kuzey Akım aracılığıyla doğal gaz taşımaktadır. Ayrıca Kuzey Akım 2 doğalgaz boru hattının inşasında da bazı Alman firmalarının Gazprom'la ortaklığı bulunmaktadır (Atlas, 2022). Kuzey Akım 1, AB ülkelerinin gaz üretiminin azaltılmasının yanı sıra, gaz ithalatının daha hızlı ve düşük maliyetli bir şekilde yapılmasını da sağlamıştır. Kuzey Akım 2'nin başlatılması için gerekli izinleri ise 2018'de, Almanya, Finlandiya, İsveç ve Rusya vermiştir. Danimarka gibi Baltık ülkeleri ve Polonya da Kuzey Akım 2'ye karşı çıkmış ve bu boru hattının Rus dış politikası tarafından silah haline getirilebileceğini iddia etmiştir. Sonuç olarak bu proje AB üyeleri arasında anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. (Bichikliski ve Nas, 2022). Rusya'nın Şubat 2022 sonlarında Ukrayna'ya saldırmasından sonra mevcut Alman Şansölyesi Olaf Scholz Kuzey Akım 2'nin yetkilendirme sürecini ertelediklerini açıklamıştır. Bugün, Kuzey Akım 2 projesinin geleceği belirsizdir (Kóczy vd., 2022).

2021 sonbaharından bu yana, önce Kuzey Akım 2 boru hattı onayı konusundaki çıkmaza yanıt olarak Rusya'nın doğal gaz ihracatını silah haline getirmesi, doğal gaz fiyatlarında istikrarlı bir artışa katkıda bulunmuştur. Bu eğilim, çatışmanın başlamasından sonra kötüleşmiş, Rusya'dan gelen boru hattı gazı 2022 boyunca giderek azalmış ve bu da enerji piyasalarında yaygın aksaklıklara neden olmuştur (Emiliozzi vd., 2024). Dahası, kömür ithalat ambargosunu ve Aralık 2022'den itibaren ham petrol ithalatına ve Şubat 2023'ten itibaren rafine edilmiş petrol ürünlerine uygulanan altıncı yaptırım paketinin bir parçası olarak Rusya'dan deniz yoluyla yapılan petrol ithalatına yapılan ambargo izlemiştir. Bununla birlikte, petrol ambargosu Rusya'nın AB'ye yaptığı petrol ithalatının %90'ını kapsamış ve Druzhba boru hattı boyunca taşınan sadece %10'luk kısım 2023 yılı sonuna kadar yaptırım paketinden muaf tutulmuştur. Avrupa'nın ana gaz tedarikçisi olarak Rusya'ya tarihsel bağımlılığı ve esas olarak Rusya'dan AB pazarlarına gaz taşımak için var olan çeşitli boru hattı ağları göz

önüne alındığında, doğal gaz ithalatının özellikle AB yaptırım politikası kapsamında yer almaması şaşırtıcı değildir. Macaristan'ın ise alternatif kaynaklar elde edene kadar ham petrole erişmeye devam etmesine onay verilmiştir. Diğer yandan, Almanya dahil Druzhba boru hattı üzerindeki diğer ülkeler artık Rus petrolü ithal etmemeyi tercih etmiştir (Lasse ve Wilson, 2023). Bununla birlikte, Rusya'dan gelen Türk Akımı hariç tüm boru hattı rotalarındaki gaz tedariki 2022'de önemli ölçüde yavaşlamıştır. Çatışma, küresel yankılar yaratmasına ve hem doğalgaz hem de petrol için dünya çapında enerji emtia akışının yeniden yapılandırılmasına yol açmasına rağmen, her şeyden önce Avrupa'yı etkilemiştir (Babina vd., 2023). Eylül 2022'de ise Kuzey Akım 1 ve 2 boru hatları, bilinmeyen aktörler tarafından sabotaja maruz kalmış ve AB üye ülkeleri Rusya'yı suçlamıştır. Boru hatları halen tamir edilmemiştir.

2022 Rusya-Ukrayna savaşından sonra, Avrupa Birliği'nin potansiyel enerji tedarikçisi ülkelerle ilişkileri, öncelikle enerji güvenliği ve çeşitlendirme bağlamında önemli değişikliklere uğramıştır. Öncelikle, AB, ABD, Katar, Cezayir ve Norveç gibi ülkelere LNG ithalatını önemli ölçüde artırmıştır. Bu dört ülkeden özellikle ABD, AB'ye LNG sağlayan en büyük tedarikçi haline gelmiş ve AB, Amerikan firmalarıyla uzun vadeli LNG tedarik anlaşmaları imzalamıştır. Katar, güvenilir bir ortak olarak rolünü genişletirken, Norveç, boru hatları aracılığıyla doğal gaz ihracatını artırmıştır (Gonand, 2024). Ülkeyi Tunus üzerinden İtalya'ya bağlayan Trans-Akdeniz (Transmed) boru hattı sayesinde AB için önemli bir gaz tedarikçisi olan Cezayir, savaştan sonra AB için daha önemli hale gelmiş ve AB, daha yüksek volümlerde gaz ithalatı ve uzun vadeli anlaşmalar da dahil olmak üzere Cezayir ile enerji ilişkilerini güçlendirmek için çalışmıştır. Yine büyük doğal gaz rezervlerine sahip olan Mısır da özellikle LNG ihracatı için kritik bir ortak haline gelmiştir (Avrupa Komisyonu, 2024e).

AB, yeni tedarikçilerle ilişkileri geliştirmenin yanı sıra, birden fazla kaynaktan ve rotadan enerjiye erişim için altyapıya yatırımı da artırmıştır. Bu bağlamda AB, Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP) ve Trans Anadolu Boru Hattı'nı (TANAP) içeren ve Hazar Denizi'ndeki Azerbaycan'ın Şah Deniz sahasından AB'ye doğal gaz getiren Güney Gaz Koridoru (SGC) isimli boru hattının kapasitesini Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden sonra genişletmek için çalışmaktadır (Rzayeva, 2023). Son olarak her ne kadar teknik ve politik olarak zorlayıcı olsa da Doğu Akdeniz gazını deniz altından EastMed Boru Hattıyla AB'ye taşımak da Birlik için bir seçenek olarak masada durmaktadır (Michalopoulos, 2022).

2022 Rusya-Ukrayna savaşından sonra Türkiye'nin de AB için daha da önemli bir ortak haline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Öncelikle, Türkiye, AB'nin enerji çeşitlendirme çabalarında ve daha geniş jeopolitik

konumlandırmasında önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye; Azerbaycan ve Türkmenistan'ı AB'ye bağlayan birkaç önemli enerji boru hattı için stratejik olarak bir geçiş ülkesi konumundadır (Rehimov, 2024). Yukarıda bahsi geçen, Güney Gaz Koridoru'nun bir parçası olan ve Azerbaycan'ın Şah Deniz sahasından Avrupa'ya doğal gaz getiren Trans Anadolu Boru Hattı (TANAP), 2022'den bu yana daha da önem kazanmıştır. Bunun yanı sıra, Türkiye, LNG terminallerinin kapasitesini artırarak AB'ye LNG tedariki için önemli bir geçiş noktası haline gelmeye çalışmaktadır (Özdil, 2024).

Sonuç olarak, 2022'de savaşın başlamasından sonra LNG, Rusya'nın Avrupa'ya yaptığı boru hattı ihracatının önemli bir kısmının yerini alarak, Avrupa gaz pazarının yapısını bölgeselden daha bütünleşmiş ve küresel bir yapıya temelden değiştirmiştir (Emiliozzi vd., 2024). 2022'de Avrupa LNG ithalatı yıllık bazda neredeyse %60 artmış ve özellikle LNG'nin toplam Avrupa arzı içindeki payı 2000 ile 2019 arasındaki ortalama %20'den %53'e yükselmiştir (Enerji Enstitüsü, 2023). AB, ABD ile mevcut LNG ilişkilerini genişletmiş, Katar, Cezayir ve Azerbaycan ile stratejik ortaklık görüşmelerinde bulunmuştur. Bu konuda tartışmalar Avrupa genelinde ülke düzeyinde tekrarlanmaktadır. AB'nin, LNG ithalatı için yüksek ödeme yapma isteği, gazın AB'nin yeşil sınıflandırmasına dahil edilmesi, yeni AB Enerji Platformu ve Macaristan'ın savaşın ortasında Gazprom'la yaptığı yeni anlaşma ise Avrupa'nın yakın vadede gaz arzını güvence altına alma konusunda sıkıntıları olduğunu göstergesidir (Preussen, 2022). Üye devletlerin çoğu Rusya'dan tam enerji bağımsızlığı yönünde çalışmaya devam etse de Macaristan farklı bir yaklaşım benimsemiştir. Macaristan bir yandan çeşitlendirme yönünde bazı diplomatik çabalar sarf etmekte diğer yandan doğal gaz tedariki için Rusya ile mevcut uzun vadeli anlaşmaların ödeme koşullarını uzatmaktadır. Hatta, Nisan 2023'te Macaristan, yaptırımlardan kaçınmak için Paks II nükleer enerji santralinin inşası için mevcut anlaşmaları değiştirmek üzere Rusya ile bir anlaşma da imzalamıştır. Macaristan'ın Rusya ile enerji ilişkilerini koruma veya güçlendirme çabaları, AB'nin stratejik hedefleriyle çelişmektedir (Kardas, 2024).

Yine de AB, ortak gaz satın alımına yönelik bir mekanizma oluşturan, sınır ötesi LNG tedariklerini kolaylaştıran ve düzenleyen ve ortak gaz alımına yönelik bir mekanizma ve gaz fiyatlarını Rus boru hattı gazına daha az bağımlı olacak şekilde belirleyecek yeni AB endeksi geliştirmeye başlamış ve 19 Aralık 2022 tarih ve (AB) 2022/2576 sayılı Konsey Tüzüğü aracılığıyla AB gaz piyasalarına daha güçlü müdahale etme arayışına girmiştir. Fakat, LNG kapasitelerinde hızlı bir artışa duyulan ihtiyaç, LNG ithalat terminallerinin eşitsiz dağılımını ve Avrupa genelindeki potansiyel kapasiteyi ön plana çıkarmaktadır. İspanya açık ara en

yüksek kapasiteye sahip olsa da Fransa ile olan zayıf ara bağlantı kapasitesi LNG ithalat terminallerinin tedarikini oldukça zorlaştırmaktadır. Bu sebeple, birçok AB ülkesi 2022'de LNG kapasitelerini artırmaya çalışmış ve LNG terminallerinin ve daha küçük yüzer gaz depolama ve yeniden gazlaştırma ünitelerinin inşasını hızla onaylamıştır. Buna, tarihsel olarak LNG kapasitesi olmayan ancak 2022'de birkaç yeniden gazlaştırma ünitesi ve Ocak 2023'te ikinci LNG terminalini açan Almanya da dahildir (Lasse ve Wilson, 2023).

Sonuç olarak, AB'yi gelecekte belirli bir üçüncü ülke tedarikçisine bağımlı hale getirme olasılığı boru hattı gazına göre daha az olsa da LNG hâlâ AB'yi piyasa kısıtlamalarına, yüksek fiyatlara ve bir bütün olarak üçüncü ülke tedariklerine bağımlılığa karşı savunmasız hale getirmektedir. AB üye devletleri, ABD, Norveç ve Katar gibi güvenilir LNG tedarikçileriyle, bazı orta vadeli tedarik taahhütlerini içeren, ancak eş zamanlı ihtiyaç göz önüne alındığında 2050 yılına kadar iklim nötrlüğü yani net sıfır sera gazı emisyonu hedefine ulaşmak için AB ekonomisini karbondan arındırma amacından ötürü uzun vadeli taahhütlere girme konusunda biraz ihtiyatlı davranarak daha stratejik gaz ilişkileri geliştirmeye çalışmaktadırlar. Dahası, küresel LNG piyasaları değişkendir ve LNG tarihsel olarak Avrupa için boru hattı tedariklerinden daha pahalı olma eğiliminde olmuştur (Lasse ve Wilson, 2023). COVID-19 sınırlamalarının kaldırılmasının ardından Çin ekonomisinin yeniden açılması ise LNG ithalatında daha fazla rekabet demektir (Emiliozzi vd., 2024). Eylül-Mazzega'ya göre (2023), AB, 2030-2035'e kadar, Norveç, Cezayir ve daha az ölçüde Azerbaycan ve Libya'dan boru hattı tedarikine ek olarak LNG ithalatına da büyük ölçüde bağımlı kalacaktır. Bu nedenle, Çin, ABD Körfez Kıyısı ve Avrupa'da yaz ve kış aylarındaki hava koşullarına ve teknik kesintilere bağlı dalgalanmalarla birlikte LNG piyasalarındaki gerilim potansiyelinin devam etmesi beklenmektedir. Yeni ilave sıvılaştırma kapasitesinin dünya genelinde, özellikle Katar, ABD veya Papua Yeni Gine'de faaliyete geçmesiyle birlikte 2025 yılı itibarıyla durumun iyileşmesi beklense de AB büyük ölçüde spot pazarlara bağımlı durumdadır. Avrupalı şirketlerin Hollanda, İtalya ve Fransa'ya sıvılaştırılmış doğal gaz tedariki için 2023 sonbaharında Katar ile imzaladığı uzun vadeli gaz sözleşmeleri de AB'nin net sıfır sera gazı emisyonuna ulaşmayı planladığı 2050 yılının ötesine uzanması sebebiyle AB içerisinde tartışma konusudur (Kardas, 2024).

Yenilenebilir Enerji

Uluslararası Enerji Ajansı (IEA), AB'nin gaz kıtlığı riskinden kaçınmasına yardımcı olmak için enerji verimliliğini artırmanın, yenilenebilir kaynakları artırmanın ve sanayiye karbondan arındırmanın önemine dikkat çekmektedir (IEA, 2024). Dolayısıyla, AB içerisinde başlangıçta enerji güvenliği ile ilgili

olmayan enerji verimliliği hususu, enerji kullanımını azaltarak sera gazını azaltma ihtiyacını yansıtmaktadır. Bu çaba, Ukrayna'nın işgalinden öncesine dayanmakta olup Şubat 2022'den sonra yeniden aciliyet ve siyasi ivme kazanan Avrupa Yeşil Şartı mevzuatının ayrılmaz bir parçası olmuştur. AB, enerji verimliliğinde %20 iyileştirmeye yönelik 2020 hedefine rahatça ulaşmış olsa da bu büyük ölçüde tüketici davranışındaki kalıcı değişimlerden ziyade, COVID-19 krizinin enerji kullanımını azaltmadaki benzersiz etkilerinden kaynaklanmaktadır.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA, 2021), Mısır'da düzenlediği '2050'ye Kadar Net Sıfır senaryosu ve BM İklim Değişikliği Konferansı' (COP27), temiz enerjiye geçiş için düşük maliyetli finansman elde etme konusunda büyük ilgi görmüştür. Net sıfır karbon emisyonu hedefine ulaşmak için, 1,5 °C'lik küresel ısınmayı önlemek, ülkelerin tüm enerji sektörlerini elektriklendirmesi diğer bir deyişle elektrifikasyon, yani fosil yakıtları kullanan teknolojilerin, enerji kaynağı olarak elektriği kullanan teknolojilerle değiştirilmesi ve 2050 yılına kadar rüzgâr, su ve güneş enerjisine %100 dönüşüm sağlamak gerekmektedir (Jacobson vd., 2017).

Rusya'nın Ukrayna saldırısından sonra ise AB içerisinde çevresel sürdürülebilirliğe ve özellikle de karbondan arındırmaya yönelik beklentileri etkileyen çok sayıda politika değişikliği olmuştur. Yeni politikalar sürdürülebilir enerji temelinde şekillenmiş, temiz enerji alternatiflerinin geliştirilmesi ve yüksek karbonlu enerjinin aşamalı olarak ortadan kaldırılması amaçlanmıştır (Blondeel vd., 2021). AB, kendi önemli kaynaklarının yokluğu sebebiyle fosil yakıtları kademeli olarak azaltmak, güneş veya rüzgâr gibi yenilenebilir enerjiden üretilen elektriği giderek artırmak istemektedir. Rusya-Ukrayna çatışması sonucunda, Avrupa Komisyonu, Avrupa'nın Rus fosil yakıtlarına bağımlılığını azaltmak amacıyla, toplam nihai enerji tüketiminde yenilenebilir enerjiye yönelik 2030 hedefini 2021'deki %40'tan 2022'nin başında %45'e çıkarmıştır (REPowerEU, 2022). REPowerEU, '55'e Uyum Paketini' hızlı bir şekilde uygulamayı amaçlamaktadır. AB ayrıca, geçiş yakıtı olarak gaz tüketiminin başlangıçta planlanandan daha sağlam ve hızlı bir şekilde azaltılmasından kaynaklanacak eksiklikleri gidermek amacıyla yenilenebilir enerji konusunda daha yüksek hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır.

Sonuç olarak, bugün, yüksek iklim hedefleri ve COVID-19 salgınından toparlanmanın bir parçası olarak dünya çapında enerji talebindeki toparlanma ile daha da iç içe geçmiş durumdadır. Bu nedenle yenilenebilir enerjiye geçiş hızlandırma çabaları hiç bu kadar önemli olmamıştır (REN21, 2022). Artan petrol fiyatları da petrolün ikamesini sağladığı için yenilenebilir enerjiye yatırım yapma konusunda teşvik yaratmaktadır (Liao, 2023). Üstüne üstlük, Rusya-Ukrayna

çatışması nedeniyle hızla artan enerji fiyatları ise Avrupa'da yenilenebilir enerjinin önemini artıran bir uyandırma çağrısı görevi görmüştür. Enerji arzı sıkıntısı, Avrupalı şirketlerin Rus petrol ve gazına olan bağımlılıklarını azaltmalarına katkı sağlamak ve yenilenebilir enerjinin geliştirilmesi veya tedarik edilmesi gibi alternatif çözümlerin aranması ihtiyacını vurgulamaktadır (Liao, 2023).

AB'nin net enerji ithalatçısı statüsü göz önüne alındığında, yenilenebilir enerji kaynaklarının ulusal enerji karışımlarındaki payının artırılması ve enerji verimliliği ile enerji tasarrufu düzeylerinin iyileştirilmesi sonucunda AB'ye yapılan fosil yakıt ithalatı miktarı ve dolayısıyla da AB'nin üçüncü ülke tedarikçilere olan bağımlılığı da azalacaktır. Avrupa temiz enerji paradigmasına doğru ilerledikçe, yenilenebilir enerjiye yapılan yatırımlara, geçiş için gerekli olan kritik minerallerden kaynaklanan potansiyel zayıf noktaları ele alacak uzun vadeli bir strateji eşlik etmelidir (Leruth vd., 2022). Bu bağlamda, AB üyelerinden bazıları Rusya'nın Ukrayna saldırısı sonrası yenilenebilir enerji planlarını açıklamaya başlamıştır. Örneğin, Almanya 2035 yılına kadar %100 yenilenebilir elektriğe geçme taahhüdünde bulunmuş, yine Almanya, Danimarka, Hollanda ve Fransa yenilenebilir proje dağıtımlarının hızlandırılacağını duyurmuşlardır (Ashurst, 2022). İtalya ise yeni rüzgâr santrali projesini açıklamıştır (France 24, 2022a). Tüm bu yenilenebilir politikaların başarılı bir şekilde uygulanması halinde bu gelişmeler Avrupa'da güneş, kara ve deniz rüzgarında hızlı bir büyüme potansiyeline işaret etmektedir (De Pous, 2022).

Son olarak, AB içerisinde temiz enerji arzının hızlanmasıyla birlikte nükleer elektriğin ivmesi de artmıştır. Örneğin, Belçika, Rus gazından kurtulmanın bir yolu olarak mevcut tesislerin kısa vadede genişletileceğini duyurmuş ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron önemli yeni Fransız nükleer tesislerine destek vereceğini açıklamıştır. Buradaki ikilem nükleer gerçeğin niteliğidir. Çünkü nükleer çevre açısından tartışmalı olmaya devam etmektedir. Zehirli atık üreten, atıklarının uzun vadede nerede depolanacağı hakkında çok az şey bilinen, uranyum madenciliği çevreye ve sosyal açıdan zarar verici olabilen, su seviyeleri düşük ve aşırı sıcak olduğunda iyi çalışmayan nükleer gerçekten temiz enerjiye katkıda bulunabilecek midir? Aynı soru doğal gaz için de sorulmaktadır. Dolayısıyla, nükleer ve doğal gazın AB'nin “yeşil sınıflandırmasına” dahil edilmesi muhtemelen bir politika sapmasına mı işaret etmektedir? Sonuç olarak, Kuzemko ve diğerlerinin de (2022) altını çizdiği üzere, sürdürülebilirliğin sera gazı emisyonlarına göre dar bir şekilde değerlendirildiği, krizin teşvik ettiği enerji politikası oluşturma koşulları altında bakıldığında nükleer ve doğal gaz çevresel olarak sürdürülebilir kabul edilebilir.

5. AB ENERJİ POLİTİKASI: PRANGALANMA MI? SORUMLULUĞU PASLAMA MI?

Çalışmanın bu kısmında, AB'nin ve üye ülkelerinin COVID-19 pandemisinden toparlanmaya çalışırken başlayan Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinde üçüncü yıla girerken izlediği enerji politikasının prangalanma mı yoksa sorumluluğu paslama mı olduğu tartışılmaktadır. Christensen ve Snyder'e göre (1990), prangalanma çok kutuplulukta, ittifak ortaklarının birbirine benzer olmasının ittifak içerisinde güvenlik açısından karşılıklı bağımlılığa yol açması durumudur. Dolayısıyla içinde bulunulan karşılıklı bağımlılık ortamında her devlet kendi güvenliğinin ittifak ortaklarının güvenliğiyle bütünüyle iç içe olduğunu hissetmektedir. Çok kutuplulukta birinciyle taban tabana zıt olan ikinci kavram ise sorumluluğu paslamaktır. Artan bir tehdit karşısında bazı devletler diğer devletlerin dengeleme çabalarından özgürce yararlanmaya çalışır. Devletler bunu, gereksiz maliyetlere katlanmaktan kaçınmak istedikleri için ya da diğer güçlerin göreceli konumlarının güçlendirilmesini bekledikleri için yapabilirler (Christensen ve Snyder, 1990).

Salgın sonrası toparlanma sürecine sonrasında başlayan Ukrayna Savaşı devam ederken yapılan girişimlere bakıldığında AB'nin net bir şekilde karbondan arınma konusunda çabaladığı ama çabalarına karşılık alma noktasında AB'de iki tarafın olduğu söylenebilir. Taraflardan biri, hem COVID-19'un hem de Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin uzun vadeli bir ekonomik soruna dönüşmeden önce hızlı tepki verilmesini gerektiren krizler olduğunu iddia etmektedir. Bu noktadan hareketle de Covid 19 sonrası AB ekonomisini yeniden canlandırmak ve Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin ardından AB enerji güvenliğini desteklemek için çoğunlukla kömür formundaki düşük maliyetli enerji desteklemektedir. COVID-19 sonrası ekonomik toparlanma kapsamında AB'nin 2021 yılı küresel kömürden elektrik üretimi 2019 seviyelerini aşmış ve kömür üretimi tahminleri de saldırıdan sonra yukarı yönlü yenilenmiştir. Gerçekten de bazı Avrupa ülkeleri en azından yakın vadede kömüre yeniden dönmektedir (Yergin, 2022). Örneğin, gaz tedarikinin %90'ının Rusya'dan sağlayan Çek Cumhuriyeti, kömürden çıkış hedef tarihini 2033'ün ötesine taşımayı düşünmektedir. Almanya, Avusturya ve Hollanda ise kömür yakıtlı elektriğe yönelik kısıtlamaları geçici olarak kaldırmıştır (France 24, 2022b). Aralarında yine Almanya, Romanya ve İtalya'nın da bulunduğu çok sayıda üye devlet, enerji krizini ve tüketici ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kömürlü termik santrallerin planlanan kapatılmasını erteleme kararı almıştır (Cheong ve Koh, 2022). Yine, Çek Cumhuriyeti kömürü çok önemli bir enerji güvenliği unsuru olarak gördüğünü açıklamıştır (Kuzemko vd., 2022). Aslına bakıldığında bu tercih karbonsuzlaştırma hedefleriyle doğrudan çelişse de Çek Cumhuriyeti bu tercihin kısa vadeli olduğunu iddia etmiştir. Özetle,

Rusya'nın Ukrayna saldırısından sonra enerji güvenliği daha da önemli bir konu haline gelen AB içerisindeki birinci kampta yer alan üye ülkeler kendi enerji güvenliklerini artırmalarına olanak sağlayacak yerli rezervleri bulmak amacıyla enerji politikalarını yeniden değerlendirmeye başlamışlardır (Misik, 2022).

Diğer taraf ise, kömürün elektrik üretimi amaçlı yakılması sırasında ortaya çıkan yüksek düzeydeki CO₂ emisyonları nedeniyle iklim açısından olumsuz sonuçları olduğunu savunarak buna karşı çıkmakta ve hali hazırda olan krizlerin fırsata çevrilerek karbonsuzlaştırmanın hızlandırılması yani yenilenebilir enerji kaynaklarının daha fazla kullanılması, talebin azaltılması, enerji verimliliği alanındaki yatırımların artırılması gibi uzun vadeli çözümlere yatırım yapılmasını savunmaktadır. Bu şekilde AB enerji dönüşümünde bir sıçrama yapacak ve bu strateji, AB'yi ve üye devletlerini pandemi sonrası toparlanma sırasında enerjinin pahalı olması veya Rus işgalinin ardından enerji güvenliği sorunlarıyla baş etme gibi kısa vadeli zorluklardan korumasa da uzun vadede AB'nin dış enerji tedarikçilerinden ve piyasa baskılarından bağımsızlığını sağlayacaktır. Örneğin, Almanya 2035 yılına kadar %100 yenilenebilir elektriğe geçme taahhüdünde bulunmuş, yine Almanya, Danimarka, Hollanda ve Fransa yenilenebilir proje dağıtımlarının hızlandırılacağını duyurmuştur (Ashurst, 2022). İtalya ise yeni rüzgâr santrali projesini açıklamıştır (France 24, 2022a). Tüm bu yenilenebilir politikaların başarılı bir şekilde uygulanması halinde, bu, Avrupa'da güneş, kara ve deniz rüzgarında hızlı bir büyüme potansiyeline işaret etmektedir (De Pous, 2022). Son olarak, AB içerisinde temiz enerji arzının hızlanmasıyla birlikte nükleer elektriğin ivmesi de artmıştır. Örneğin, Belçika, Rus gazından kurtulmanın bir yolu olarak mevcut tesislerin kısa vadede genişletileceğini duyurmuş ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron önemli yeni Fransız nükleer tesislerine destek vereceğini açıklamıştır. Bazı üye devletler de biyokütle ve ısı pompaları yakıt değişimi gibi yerli yenilenebilir enerji kaynaklarıyla daha uzun vadeli bir çözümü desteklemektedir.

Sonuç olarak, iki taraftan bir tanesi daha kısa vadeli diğeri daha uzun vadeli planlamış olsa da genel olarak bakıldığında AB ve üye ülkelerinin prangalanma stratejisi eğiliminde oldukları söylenebilir. AB üye ülkeleri birbirine benzer olmaları sebebiyle enerji güvenliğini sağlama bağlamında karşılıklı bağımlılık durumundadır. İçinde buldukları karşılıklı bağımlılık ortamında her devlet kendi güvenliğinin ittifak ortaklarının güvenliğiyle bütünüyle iç içe olduğunu hissettiğinden prangalanma davranışı ortaya çıkmaktadır.

Christensen ve Snyder (1990), çok kutuplulukta, ittifak üyelerinin prangalanacağını mı yoksa verimsiz, istikrarsız bir güç dengesinden kaynaklanan çatışma karşısında sorumluluğu paslayacağını mı belirleyen değişkenlerden biri

saldırı-savunma dengesinin algılanmasının hesaba katılması gerektiğini iddia etmektedir. Saldırı avantajı algısı, bir ittifak ortağının askeri çatışmasına neredeyse koşulsuz destek ve katılımı karakterize edilen bir aşırı dengeleme biçimi olan prangalanmaya yol açar. Savunmada üstünlük algısı ise sorumluluğu başkasına atmayı üretir. (Christensen ve Snyder 1990). Bu noktada AB'ye saldırı avantajının olduğunu düşündüren gelişme Birliğin hızlı bir şekilde enerji çeşitlendirmesine gidebilmiş olmasıdır. Sonuçta, AB'nin Rusya'nın enerjisine ihtiyacı olduğu kadar, Rusya'nın da AB'nin parasına ihtiyacı vardır. AB enerji bağımlılığını azaltarak Rusya'nın gelirine bir darbe vurduğunu düşünülürse ortada bir saldırı avantajı olduğundan bahsedilebilir. Örneğin, doğal gaz piyasasında önemli bir yeni oyuncu olarak ortaya çıkan ve Avrupa'nın enerji güvenliğinin sağlanmasına kritik bir katkı sağlayan LNG ile ilgili olarak birçok AB üye ülkesinin 2022'de LNG kapasitelerini artırmaya çalıştığının, LNG terminallerinin ve daha küçük yüzer gaz depolama ve yeniden gazlaştırma ünitelerinin inşasını hızla onaylandığının altını çizmek gerekmektedir. Buna, tarihsel olarak LNG kapasitesi olmayan ancak 2022'de birkaç yeniden gazlaştırma ünitesi ve Ocak 2023'te ikinci LNG terminalini açan Almanya da dahildir (Lasse ve Wilson, 2023). AB, ABD ile mevcut LNG ilişkilerini genişletmiş, Katar, Cezayir ve Azerbaycan ile stratejik ortaklık görüşmelerinde bulunmuştur. AB tarafından başlatılan AggregateEU platformu gibi girişimler ise AB ülkeleri ile Ukrayna ve Moldova gibi komşu ülkeler arasındaki doğalgaz talebinin toplanması ve ortak satın alınmasını sağlayan girişimler de çeşitlendirmeyi artırmıştır (Kardas, 2024).

Burada, LNG'nin sürdürülebilirliği konusunda endişeler vardır. Örneğin, LNG'nin geldiği ülkelerden Cezayir enerji güvenliğine ne kadar katkı sunabileceği ve de sürdürülebilir olduğu tartışmalıdır. Aynı şekilde AB'nin, LNG ithalatı için yüksek ödeme yapma isteği, doğal gazın AB'nin yeşil sınıflandırmasına dahil edilmesi, yeni AB Enerji Platformu ve Macaristan'ın savaşın ortasında Gazprom'la yaptığı yeni anlaşma ise Avrupa'nın yakın vadede gaz arzını güvence altına alma konusunda sıkıntıları olduğunun göstergesidir (Preussen, 2022). Fakat, özellikle Macaristan'ın Rusya ile olan iyi ilişkileri bireysel bir sorumluluğu paslama stratejisinden ziyade tarihsel bir ortaklık olarak görülmektedir. Doğal gazın AB'nin yeşil sınıflandırmasına dahil edilmesi ve yeni AB Enerji Platformu ise prangalanma stratejisinin bir parçası olarak tanımlanabilir.

Prangalanma, güvenliğe bağımlı ittifak ortakları, kendi güvenlikleri için başka bir müttefikin çatışmasını destekleme yükümlülüğü algıladığında ortaya çıkar. Bunun sebebi, müdahil olmamanın, çatışmayı başlatanın güvenliğini fazlasıyla tehlikeye atması ve diğer ittifak üyelerinin hatta ittifakın kendisinin büyük bir güvenlik bozulmasıyla karşı karşıya kalmasıdır (Richey, 2020). Bu ifade, AB'nin, 2022 ve 2023'ün başlarında Rusya'nın enerji arzının yerine bulduğu

çözümlerin maliyetli olmasına rağmen bu çözümlere Şubat 2022'den sonra yaşanan enerji krizinin üstesinden gelmek için neden devam ettiğini ve AB'nin ABD gibi yeni önemli enerji ortakları bulma ve Norveç gibi mevcut olanlarla iş birliğini güçlendirme çabasını açıklamaktadır.

Özellikle Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden sonra üye devletler arasında Rus petrolüne yönelik yaptırımların kapsamı konusunda bir ayrışma olmuştur (Barigazzi ve Kijewski, 2022). Bu durum artan bir tehdit karşısında bazı devletler diğer devletlerin dengeleme çabalarından yararlanmaya çalışmak için sorumluluğu paslama davranışı olarak nitelendirilebilir mi? Çalışmanın bu soruya yanıtı hayır olacaktır. Çünkü, Almanya dahil Druzhba boru hattı üzerindeki diğer ülkeler artık Rus petrolü ithal etmemeyi tercih etmiştir (Lasse ve Wilson, 2023). Doğal gaz ithalatının ise AB yaptırım politikası kapsamında yer almaması şaşırtıcı değildir. Macaristan'ın alternatif kaynaklar elde edene kadar ham petrole erişmeye devam etmesine onay verilmiştir. Fakat, Rusya'nın Şubat 2022 sonlarında Ukrayna'ya saldırmasından sonra mevcut Alman Şansölyesi Olaf Scholz Kuzey Akım 2'nin yetkilendirme sürecini ertelediklerini açıklamıştır.

Sorumluluğu paslama stratejisi, devletlerin yükselen gücü kontrol etme yükünü taşımak için birbirlerine güvendiği bir yetersiz dengeleme biçimidir. Fakat ortaya çıkan yeni hegemon rakipsiz kalmakta ve daha sonra, örneğin 1930'larda Almanya ile İkinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi daha maliyetli bir savaş olasılığını artırmaktadır (Schweller, 2006). Sonuç olarak, çok kutuplu sistem sorumluluğu paslama sebebiyle dünya savaşının çıkışına sebep olmuştur (Christensen ve Snyder, 1990). Aktörlerin dengeleme girişimini başka bir aktörden beklemesi yani sorumluluğu paslaması engellenebilecek bir savaşın çıkmasına sebep olabilir (Özlük, 2017). Pandemiyle başlayıp Ukrayna Savaşı'yla devam eden artan enerji fiyatları ciddi toplumsal sorunlar yaratmaktadır. AB üye ülkelerinin bu noktada sorumluluğu paslayarak oluşabilecek bir kargaşaya izin vermeleri mümkün değildir. Bu nedenle sorumluluğu paslamak yerine AB üye ülkelerinin hükümetleri, bu soruna hanelere dağıtılan yardımlardan, gaz ve elektrik fiyatlarına tavan fiyat uygulanmasından vergi oranlarının düşürülmesine kadar geniş bir yelpazede çözümlerle karşılık vermiştir (Delbeke vd., 2022). Örnek olarak, hızla artan enerji fiyatları da ülke düzeyinde Polonya, 2021'in sonlarından bu yana tüketicileri desteklemek için birkaç kez müdahalede bulunmuştur. Yine, İspanya, Portekiz ve Yunanistan doğal gaz fiyatlarına tavan getirilmesine yönelik kuralları onaylamıştır. Fransa nihai elektrik ve gaz fiyatlarındaki artışı sınırlamış; Belçika, Romanya ve Almanya ise yasal olarak enerji tedarikçilerini tüketicilerin faturalarını düşürmeye mecbur bırakmıştır. Son olarak, Almanya, İtalya ve İspanya elde edilen önemli kârların bir kısmını yeniden dağıtmak amacıyla enerji

şirketlerine uygulanan beklenmedik vergiler yoluyla destek tedbirlerini kısmen finanse etmeyi planlamaktadır (Kuzemko vd., 2022).

6. SONUÇ

Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin üçüncü senesine girerken hem COVID-19 pandemisi hem de Ukrayna Savaşı tecrübe etmiş olan AB enerji politikasında kendisine göre dramatik değişiklikler gerçekleştirmeye çabalamıştır. Makale bu çabayı, Christensen ve Snyder'ın (1990) çok kutupluluğun ittifak üyelerinin güvenlik politikası seçimlerini nasıl etkilediğine dair genel teorik iç görüşlerini temelinde yorumlamayı amaçlamıştır. Çalışmanın araştırma sorularının yanıtlarını genel olarak değerlendirmek gerekirse öncelikle 2019 yılında duyurulan Avrupa Yeşil Şartı'ndan hemen sonra gelen COVID-19 pandemisinin AB'nin enerji Politikasındaki karbonsuzlaştırma konusundaki ivmesinin azalacağı beklenirken gelişmeler aksini göstermektedir. AB enerji politikası giderek daha fazla karbondan arındırılmış enerji sistemlerinin oluşturulması yönünde şekillenmiştir.

2020 ve 2021'de devletlerin temel politika önceliği COVID-19 salgınıyla mücadele iken Şubat 2022'de bu durum hızla yerini Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı almıştır. Pandeminin neden olduğu krizin enerji dönüşümüne yönelik bir fırsat mı yoksa bir tehdit mi olduğu konusu henüz nihayete ermemişken Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı AB'nin enerji politikasında enerji güvenliği ve karbondan arındırma önceliklerini değiştirmiştir. AB henüz pandemiye yönelik politika tepkisinin yeni vermeye başlamışken, Rusya Şubat 2022'de Ukrayna'ya yönelik topyekûn bir saldırı başlatmıştır. Çalışma, bu süreçte AB ve üye ülkelerinin prangalanma ve sorumluluğu paslama stratejilerinden prangalanma stratejisini tercih ettiklerini iddia etmektedir.

Salgın sonrası toparlanma sürecine sonrasında başlayan Ukrayna Savaşı devam ederken yapılan girişimlere bakıldığında, AB'nin net bir şekilde karbondan arınma konusunda çabaladığı ama çabalarına karşılık alma noktasında taraflardan biri, hem COVID-19'un hem de Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin uzun vadeli bir ekonomik soruna dönüşmeden önce hızlı tepki verilmesini gerektiren krizler olduğunu iddia ederken diğeri, hali hazırda olan krizlerin fırsata çevrilerek karbonsuzlaştırmanın hızlandırılması yani yenilenebilir enerji kaynaklarının daha fazla kullanılması savunmaktadır. Bütün bunlara rağmen, genel olarak bakıldığında AB ve üye ülkelerinin prangalanma stratejisi eğiliminde oldukları söylenebilir. AB üye ülkeleri birbirine benzer olmaları sebebiyle enerji güvenliğini sağlama bağlamında karşılıklı bağımlılık durumundadır. İçinde buldukları karşılıklı bağımlılık ortamında her devlet kendi güvenliğinin ittifak ortaklarının

güvenliğiyle bütünüyle iç içe olduğunu hissettiğinden prangalanma davranışı ortaya çıkmaktadır.

Son olarak, AB üye ülkeleri birbirine güvenmediği için sağlıklı ilişkiler kuramazsa, enerji, uluslararası göç, yoksulluk, iklim değişikliği gibi ortak hareket gerektiren birçok küresel sorunla mücadele etme umudu da kalmayacaktır. Bu noktada, AB'nin ortak bir noktada buluşmaya en çok önem verdiği yenilenebilir enerjinin AB'nin geleceği için önemine başka bir noktadan da değinmek yerinde olacaktır. Yenilenebilir enerjiye geçişin jeopolitik sonuçlarını araştıran bir çalışma, ülkelerin yerli yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretmesi durumunda, yabancı ithalata olan bağımlılığın azalması nedeniyle jeopolitik gerilimlerin azalabileceğini öngörmektedir (Hoggett, 2014). Bu konuyla ilgili karşıt görüş ise yenilenebilir enerjinin olumsuz sonuçlarını desteklemekte ve yenilenebilir enerji üretimi için kritik ve nadir malzemelere olan talebin siber saldırılar gibi yeni güvenlik açıkları oluşturabileceğini ve bu tür malzemelere yönelik rekabet nedeniyle daha fazla jeopolitik istikrarsızlığa yol açabileceğini iddia etmektedir (Pavel vd., 2017). Yazar, bir sonraki çalışmasında COVID-19 pandemisi ve Ukrayna Savaşı'nın AB'nin yenilenebilir enerjiye geçişinde kattığı sinerjiden hareketle yenilenebilir enerji ve jeopolitik arasındaki ilişkiye odaklanmayı amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

Albulescu, Claudiu Tiberiu, Alin Emanuel Artene, Caius Tudor Luminosu ve Matei Tămășilă (2020), "CO2 emissions, renewable energy, and environmental regulations in the EU countries", *Environmental Science and Pollution Research* 27 (27): 33615-33635.

Anderson, Roy M., Hans Heesterbeek, Don Klinkenberg ve T Déirdre Hollingsworth (2020), "How will country-based mitigation measures influence the course of the COVID-19 epidemic?", *Lancet*, 395: 931- 934.

Ashurst (2022), <https://www.ashurst.com/en/insights/the-ukraine-conflict-an-energy-reset/> (11.04.2024).

Atlas, Meryem İlayda (2021), "Rusya'nın Enerji Politikaları", Kemal İnat ve Büşra Zeynep Özdemir Daşcıoğlu (Der.), *Dünya Enerji Trendleri: Rezervler, Kaynaklar ve Politikalar* (İstanbul: SETA): 413-427.

Avrupa Komisyonu (2022a), REPowerEU: Joint European Action for More Affordable, Secure and Sustainable Energy (Brüksel).

Avrupa Komisyonu (2022b), Save Gas for a Safe Winter (Brüksel).

Avrupa Komisyonu (2024a), https://climate.ec.europa.eu/eu-action/european-climate-law_en (22.06.2024).

Avrupa Komisyonu (2024b), https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europeangreen-deal/delivering-european-green-deal/fit-55-delivering-proposals_en (24.07.2024).

Avrupa Komisyonu (2024c), https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repower-eu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en#documents (20.07.2024).

Avrupa Komisyonu (2024d), https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/sustainability_en (20.11.2024).

Avrupa Komisyonu (2024e), https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/neighbourhood-south_en (20.11.2024).

Avrupa Konseyi (2020), Avrupa Konseyi Özel Oturumu Sonuçları, 17- 21 Temmuz 2020 (Brüksel).

Avrupa Parlamentosu (2024), <https://europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/68/energy-policy-general-principles> (20.11.2024).

Avrupa Yeşil Şartı (2019), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:4438420> (20.11.2024).

Babina, Tania, Benjamin Hilgenstock, Oleg Itskhoki, Maxim Mironov ve Elina Ribakova (2023), “Assessing the impact of international sanctions on Russian oil exports”, <https://cepr.org/voxeu/columns/assessing-impact-international-sanctions-russian-oil-exports> (29.07.2024).

Barigazzi, Jacopo ve Leonie Kijewski (2022), “EU’s Russian Oil Ban Stalls as Hungary Holds Up Sanctions”, <https://www.politico.eu/article/eus-russian-oil-ban-stalls-as-hungary-holds-up-sanctions/> (14.07.2024).

Baykara, Sıla Turaç (2022), “2014 Sonrası AB Dış Enerji Politikasına Yön Veren Gelişmeler ve AB Enerji Stratejisi”, Orallı, L. E. (Der.), Enerji Politikaları ve Güvenliği (Ankara, Nobel Yayınevi): 181-196.

Bichikliski, Stoilko ve Çiğdem Nas (2022), “Avrupa Birliği’nin Kuzey Akım-2 Projesine Yönelik Yaklaşımı”, Bilge Strateji, 13 (24): 147-166.

Birol, Fatih ve Ursula von der Leyen (2024), “Europe has taken its energy destiny back into its own hands”, <https://www.iea.org/commentaries/europe-has-taken-its-energy-destiny-back-into-its-own-hands> (13.05.2024).

Blondeel, Mathieu, Michael J. Bradshaw, Gavin Bridge ve Caroline Kuzemko (2021), “The geopolitics of energy system transformation: a review”, *Geography Compass*, 15 (7): e12580.

Boehm, Lasse ve Alex Wilson (2023), “EU energy security and the war in Ukraine: From sprint to marathon”, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2023\)739362](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)739362) (16.06.2024).

Bonaccorsi, Giovanni, Francesco Pierri, Matteo Cinelli, Andrea Flori, Alessandro Galeazzi, Francesco Porcelli, Ana Lucia Schmidt, Carlo Michele Valensise, Antonio Scala, Walter Bricout, Aymeric, Raphael Slade, Iain Staffell ve Krista Halttunen (2022), “From the geopolitics of oil and gas to the geopolitics of the energy transition: Is there a role for European supermajors?”, *Energy Research and Social Science*, 88: 102634.

Quattrocioni ve Fabio Pammolli (2020), “Economic and social consequences of human mobility restrictions under COVID-19”, *PNAS Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 117 (27): 15530–15535.

Cheong, Serene ve Ann Koh (2022), “Europe Snaps Up Coal From Abroad to Fill Gap Left by Russia”, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-07-05/coal-imports-pour-into-energy-starved-europe-from-around-globe> (22.06.2024).

Chong, Cheng Tung, Yee Van Fan, Chew Tin Lee ve Jiří Jaromír Klemeš (2022), “Post Covid 19 Energy sustainability and carbon emissions neutrality”, *Energy Elsevier*, 241: 122801.

Christensen, Thomas J. ve Jack Snyder (1990), “Chain Gangs and Passed Bucks: Predicting Alliance Patterns in Multipolarity”, *International Organization*, 44 (2): 137-168.

Crnčec, Danijel, Jerneja Penca ve Marko Lovec (2023), “The COVID-19 pandemic and the EU: From a sustainable energy transition to a green transition?”, *Energy Policy*, 175 (C): 113453.

Delbeke, Jos, Jan Cornillie ve Peter Vis (2022), “The impact of the war in Ukraine on Europe’s climate and energy policy”, <https://www.eui.eu/news-hub?id=the-impact-of-the-war-in-ukraine-on-europes-climate-and-energy-policy> (27.05.2024).

De Pous, Pieter (2022), “Germany’s bold and ambitious 100% renewable power plan”, <https://e3g.org/news/germany-s-bold-and-ambitious-100-renewable-power-plan/> (03.04.2024).

Emiliozzi, Simone, Fabrizio Ferriani ve Andrea Gazzani (2024), “The European energy crisis and the consequences for the global natural gas market”, <https://cepr.org/voxeu/columns/european-energy-crisis-and-consequences-global-natural-gas-market> (29.07.2024).

Enerji Enstitüsü (2023), *Statistical Review of World Energy, 2023* (Londra).

Eurostat (2024), https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_imports_of_energy_products_-_latest_developments (17.07.2024).

Eyl-Mazzega, Marc-Antoine (2023), “The Ukraine War and European Energy Dependence and Reconfiguration of Energy Relations”, <https://www.iemed.org/publication/the-ukraine-war-and-european-energy-dependence-and-reconfiguration-of-energy-relations/> (14.05.2024).

France 24 (2022a), <https://www.france24.com/en/live-news/20220316-the-med-gets-first-offshore-wind-farm-as-italy-vows-energy-revolution> (14.05.2024).

France 24 (2022b), <https://www.france24.com/en/live-news/20220620-dutch-join-germany-austria-in-reverting-to-coal> (14.05.2024).

Gonand, Frédéric, Linares, Pedro, Löschel, Andreas, Newbery, David, Pittel, Karen, Saavedra, Julio, Zachmann, Georg (2024), “Watts Next: Securing Europe’s Energy and Competitiveness Where the EU’s Energy Policy Should Go Now”, *Econpol policy report*, 8.

Hoggett, Richard (2014), “Technology scale and supply chains in a secure, affordable and low carbon energy transition”, *Applied Energy*, 123: 296- 306.

IEA (2021), <https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050> (12.07.2024).

Jacobson, Mark Z., Mark A. Delucchi, Zack A.F. Bauer, Savannah C. Goodman, William E. Chapman, Mary A. Cameron, Cedric Bozonnat, Liat Chobadi, Hailey A. Clonts, Peter Enevoldsen, Jenny R. Erwin, Simone N. Fobi, Owen K. Goldstrom, Eleanor M. Hennessy, Jingyi Liu, Jonathan Lo, Clayton B. Meyer, Sean B. Morris, Kevin R. Moy, Patrick L. O'Neill ve Alexander S. Yachanin (2017), “100% Clean and renewable wind, water, and sunlight all-sector energy roadmaps for 139 countries of the world”, *Joule*, 1 (1): 108- 121.

Kardas, Szymon (2024), “From crisis to climate: Europe’s energy diplomacy after two years of war in Ukraine”, <https://www.ecfr.eu/article/from-crisis-to->

climate-europes-energy-diplomacy-after-two-years-of-war-in-ukraine/
(19.06.2024).

Kóczy, Laszlo Á., David Cserecsik, ve Balázs R. Sziklai, (2022), “Nord Stream 2: A prelude to war”, *Energy Strategy Reviews*, 44: 1- 10.

Kolwezi, Paris ve San Pedro de Atacama (2022), “The Transition to Clean Energy will Mint New Commodity Superpowers”,
<https://www.economist.com/finance-and-economics/2022/03/26/the-transition-to-clean-energy-will-mint-new-commodity-superpowers> (08.04.2024).

Kotek, Peter, Adrienn Selei, Borbala Takacsne Toth ve Balazs Felsmann (2023), “What can the EU do to address the high natural gas prices?”, *Energy Policy*, 173: 113312.

Kulovesi, Kati ve Sebastian Oberthür (2020), “Assessing the EU’s 2030 Climate and Energy Policy Framework: Incremental change toward radical transformation?”, *Review of European, Comparative & International Environmental Law*, 29 (2): 151- 166.

Kuzemko, Caroline, Mathieu Blondeel, Claire Dupont ve Marie Claire Brisbois (2022), “Russia’s war on Ukraine, European energy policy responses & implications for sustainable transformations”, *Energy Research Social Science*, 93 (4): 102842.

Leal-Arcas, Rafael ve Alemany Rios, Juan (2015). “How can the EU diversify its energy supply to improve its energy security?”, *Queen Mary School of Law Legal Studies Research Paper*, 190.

Leruth, Luc, Adnan Mazarei, Pierre Régibeau ve Luc Renneboog (2022), “Green energy depends on critical minerals. Who controls the supply chains?”,
<https://www.piie.com/publications/working-papers/green-energy-depends-critical-minerals-who-controls-supply-chains> (28.06.2024).

Levoyannis, Constantine (2021), “The Future of Gas and Gas Infrastructure in the European Union”, Mathioulakis, M. (Der.), *Aspects of the Energy Union: Application and Effects of European Energy Policies in SE Europe and Eastern Mediterranean* (Cham: Palgrave Macmillan).

Liao, Shushu (2023), “The Russia–Ukraine outbreak and the value of renewable energy”, *Economics Letters*, 225: 111045.

Michalopoulos, Sarantis (2022), “Ukraine war revives EastMed gas pipe talks but EU insists on feasibility”,
<https://www.euractiv.com/section/energy/news/ukraine-war-revives-eastmed-gas-pipe-talks-but-eu-insists-on-feasibility/> (19.11.2024).

Mišík, Matus ve Veronika Oravcova (2022), “Ex Ante Governance in the European Union: Energy and climate policy as a ‘test run’ for the post-pandemic recovery”, *Energy Policy*, 167: 113076.

Misík, Matus (2022), “The EU needs to improve its external energy security”, *Energy Policy*, 165: 112930.

Oberthür, Sebastian ve Ingmar von Homeyer (2023), “From emissions trading to the European Green Deal: the evolution of the climate policy mix and climate policy integration in the EU”, *Journal of European Public Policy*, 30 (3): 445- 468.

Oberthür, Sebastian ve Claire Dupont (2021), “The European Union’s international climate leadership: Towards a grand climate strategy?”, *Journal of European Public Policy*, 28 (7): 1095-1114.

Oberthür, Sebastian (2019), “Hard or soft governance? The EU’s climate and energy policy framework for 2030”, *Politics and Governance*, 7 (1): 17- 27.

Osicka, Jan ve Filip Cernoch (2022), “European energy politics after Ukraine: the road ahead”, *Energy Research and Social Science*, 91: 102757.

Özdil, Eser (2024), “Part 4. Turkey’s geopolitical role in the Black Sea and European energy security: From pipelines to liquefied natural gas”, <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/part-4-turkeys-geopolitical-role-in-the-black-sea-and-european-energy-security-from-pipelines-to-liquefied-natural-gas/> (22.11.2024).

Özlük, Erdem (2017), “Dengeleme mi Peşine Takılmak mı? Dış Politika Stratejilerini Yeniden Düşünmek”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 10 (20): 221-263.

Pavel, Claudiu C., Christian Thiel, Stefanie Degreif, Darina Blagoeva, Matthias Buchert, Doris Schüler ve Evangelos Tzimas (2017), “Role of substitution in mitigating the supply pressure of rare earths in electric road transport applications”, *Sustainable Materials and Technologies*, 12: 62-72.

Prandin, Federica (2022), “EU climate policy amid Russia’s war in Ukraine: A critical overview of key REPowerEU challenges and trajectories towards net-zero”, <https://www.globsec.org/sites/default/files/2022-12/FIN%20The%20EU%20climate%20policy%20amidst%20Russia%E2%80%99s%20war%20in%20Ukraine%20ver%20spreads.pdf> (24.05.2024).

Preussen, Wilhelmine (2022), “Hungary signs new gas deal with Gazprom”, <https://politico.eu/article/hungary-signs-deal-with-gazprom-over-additional-gas/> (17.04.2024).

Rehimov, Ruslan (2024), “Turkmenistan on brink of exporting gas to Türkiye, Europe: President Erdogan”, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/turkmenistan-on-brink-of-exporting-gas-to-turkiye-europe-president-erdogan/3239740>. (21.11.2024).

REN21 (2022), https://www.ren21.net/gsr2022/chapters/chapter_01/chapter_01/#target_13 (27.05.2024).

REPowerEU (2022), https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europeangreen-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energyeurope_en (11.07.2024).

Richey, Mason (2020), “Buck-passing, Chain-ganging and Alliances in the Multipolar Indo-Asia-Pacific”, *The International Spectator*, 55 (1): 1-17.

Rokke, Nils (2022), “How Ukraine invasion is changing Europe’s energy plans”, <https://www.forbes.com/sites/nilsrokke/2022/05/30/how-ukraine-invasion-is-changing-europes-energy-plans/> (18.04.2024).

Romanova, Tatiana (2023), “A choice between neoliberal engagement and strategic autonomy? The impossibility of EU's green cooperation with Russia between 2019 and 2021”, *Energy Policy*, 172: 113329.

Schweller, Randall L. (2006), *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power* (Princeton, NJ: Princeton University Press).

Somosi, Sarolta (2011), “The effect of energy market liberalization on EU competition”, Farkas, B. (Der.), *Studies in International Economics and Finance* (Szeged: JATEPress).

Steffen, Bjarne, Florian Egli, Michael Pahle ve Tobias S. Schmidt (2020), “Navigating the clean energy transition in the COVID-19 crisis”, *Joule*, 4 (6): 1137- 1141.

Von Homeyer, Ingmar, Sebastian Oberthür ve Claire Dupont (2022), “Implementing the European Green Deal during the evolving energy crisis”, *Journal of Common Market Studies*, 60, Annual Review: 125- 136.

Waltz, Kenneth (1979), *Theory of International Politics* (Reading: Addison-Wesley).

Yergin, Daniel (2022), “Europe no Longer Trusts Moscow’s Energy Brand”, <https://ft.com/content/ca41d977-210c-467a-8744-addba04ffb32> (27.04.2024).